

miljö

Året i ekokommunen

Under 2002 har revisions- och uppföljningsarbete av kretsloppsplanen pågått, ett remissförslag kommer att behandlas politiskt under 2003. Den årliga Ekodagen genomfördes som ett "Öppet Forum" på temat miljömål för Gotland, hur och varför. Medverkande var länsstyrelsens miljömålsgrupp och högskolans ekologiprogram samt intresserad allmänhet. Dagen lockade 90-talet deltagare. Miljöarbetet på Gotland kunde förankras och flera nya idéer framfördes i de olika arbetsgrupperna.

Under våren anordnades tre "Ekosafaris" som miljöfortbildning för anställda. Ekokommunpriset gick till AB GotlandsHem för deras aktiva miljöarbete under senare år. Kommunen belönades av EU med pris för aktivt klimatarbete inom ramen för EU:s kampanj för att öka andelen förnyelsebar energi. En rapport om hur Gotland ska kunna uppnå 100 % förnyelsebar energi senast 2025 presenterades under slutet av året.

Nätverksarbete

Nätverken "Förvaltningarnas miljöansvariga" och "Miljörådet" har bedrivit fortsatt verksamhet under året. Kommunen bjöds in till avslutningen av ett större Agenda 21-projekt i fyra EU-länder och är genom det nätverket delaktiga i ett par nya mindre ansökningar om EU-stöd, dels till projekt inom lärande regioner, dels till projekt för att öka användningen av pelletsbränsle och solvärme. Kommunen och högskolan bjöds också in till upptakten för ett nytt nätverk för miljösamarbete kring Östersjön med målet att hitta samarbetsprojekt för hållbar kustzonsförvaltning inom områdena samhällsbyggnad, turism och jordbruk.

Projekt

Lokala investeringsprogram (LIP)

Gotlands Lokala Investeringsprogram för hållbar omställning för 1999 - 2001 slutrapporterades under 2002. 15 mkr har gått till Vattenfall AB för investeringar i elgenerering av spillvärme från Slite. Drygt 3 mkr har gått till Cementa AB för att kunna använda slaggprodukter från annan industri som ersättning för kalksten som råvara i cementen. GEAB fick 675 tkr till utbyggnad av fjärrvärmens i Visby innerstad. Länsstyrelsen fick 347 tkr för utförande av röjning i naturbetesmarker på Fårö. Dessutom utbetalades 1,57 mkr till kommunala projekt - biogasanläggning och miljöstyrning på Lövsta, 900 tkr, för ersättning av fossila bränslen i kommunala fas-

Kommunen minskar sitt beroende av fossila bränslen, nu eldar Lövsta med biogas.

tigheter, 300 tkr, samt 370 tkr till informationsinsatser och administration kring programmet. Stödbelopp som beviljats men som inte blev utnyttjat var de 12 mkr till avhårdning av det kommunala dricksvattnet i Visby. Åtgärden blev tyvärr omöjlig för kommunen att finansiera, trots stödet. Programmets största miljövinster är minskad förbrukning av olja 14 100 m³/år, kol 6 000 ton/år och el 40 000 MWh/år.

Ett mindre investeringsprogram för tiden 2001 - 2004 skall ge stöd till miljöarbete i GotlandsHem, Gröna Gråbo och ökad kompostering av grovavfall i kommunen.

Miljöbuss i Litauen

ECAT (Environmental Center for Administration and Technology) i Litauen har under året framgångsrikt genomfört ett EU-finansierat miljöbussprojekt med den gotländska miljöbussen som förebild.

Gröna Gråbo

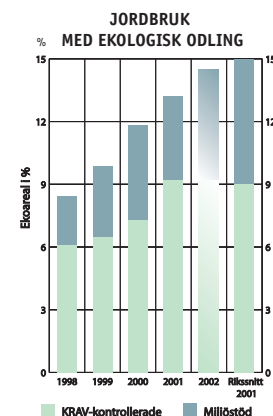
Projektet fortsatte under 2002 som åtgärd i lokalt investeringsprogram och Mål 3-nätverk parallellt med bla ombyggnationen i Gråbohuset. En hemsida för Gråbo, www.graboportalen.info, beskriver miljöarbetet i området. Gråboskolan har rönt stor uppmärksamhet i landet för sitt miljöarbete, liksom arbetet med att ta fram Gråbohusets ekologiska fotavtryck.

Transportprojekt med Vägverket

Samarbetsprojektet med Vägverket har gett ett antal förare i kommunens tjänst möjlighet att gå kurs i "Eco-driving" (miljövänligt körsätt) samt lett till en transportutredning om tjänsteresor med förslag på miljövänligare och trafiksäkrare transporter.

Övergripande nyckeltal för Gotland

Dessa nyckeltal och diagram gäller för Gotland som geografiskt område och har inte någon direkt koppling till kommunala verksamheter. Kommunen har endast en begränsad möjlighet att påverka dessa nyckeltal, de bestäms av andra verksamheter på ön.

1. Jordbruk med ekologisk odling

Av 86 206 ha odlingsareal på Gotland är idag 12 500 ha ekologiskt odlad, vilket utgör 14,5% (genomsnittet för Sverige under 2001 var 15%). Av dessa är ca 7 400 ha KRAV-kontrollerade. Att jordbruket är ekologiskt innebär bland annat att odlingen sker utan tillsatser av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. För att nå målet 20 % ekologisk odling på Gotland senast 2005 krävs bättre avsättningsmöjligheter och ökad tillgänglighet på marknaden. Flera projekt drivs för att uppnå detta.

Diagrammet visar andelen åkermark med ekologisk odling (hela stapeln) samt andelen KRAV-odling på Gotland (nedre delen av stapeln). Andelen jordbruk med EU:s miljöstödd för ekologisk odling på Gotland i förhållande till total odlingsareal under åren 1998-2002. Statistiken för andelen KRAV-kontrollerat jordbruk för år 2002 är ännu inte färdig.

(Källa: KRAV samt Länsstyrelsen på Gotland)

Exempel från förvaltningarnas miljöarbete

Grön räddningstjänst

Räddningstjänsten på Gotland verkar genom Räddningsverket för ett ambitiöst miljöarbete i Östersjöområdet. På förvaltningen vilar ett stort ansvar för oljesanering, rapportering av miljöbrott och planering av utbildningsinsatser. I genomsnitt under en femårsperiod saneras olja på de gotländska stränderna mellan tre och fyra gånger om året från norr till söder inklusive Gotska Sandön.

Räddningstjänsten har till uppgift att skydda våra gotländska stränder från oljepåslag vid olyckshändelser och okynnesutsläpp. Med 2 000 rörelser av olika fartyg per dygn utanför Gotlands östra kust är Gotland ett utsatt område.

Räddningstjänsten deltar också i räddningsverkets nationella miljögrupp (Grön Räddningstjänst). Gruppen har till uppgift att mildra miljökonsekvenserna vid olika släcknings- och räddningsinsatser.

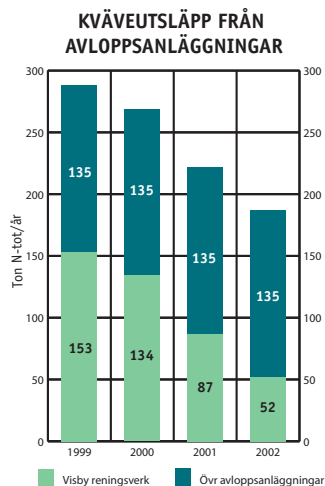
Räddningstjänsten har som ett led i Grön Räddningstjänsts arbete startat en utbildning med de operativa befälen inom organisationen. Räddningstjänsten har även startat ett samarbetsprojekt med högskolan på Gotland avseende deltagande i olika miljökurser.

Tekniska förvaltningens viktiga verksamheter för miljön

Avfallshantering – återvinning

En viktig uppgift är att finna långsiktigt hållbara lösningar för hanteringen av avfall genom att minska mängden avfall, öka återvinningen och att minska andelen avfall som läggs på deponi. Från december 2002 till augusti 2005 finns avtal med Sydkraft Östvärme AB om förbränning av det osorterade hushållsavfallet. Innan dess måste den fortsatta hanteringen på Gotland ha lösts långsiktigt. Återställning och miljösäkring av Slitedeponin har fortsatt under året. En ny avfallsplan har antagits.

Övergripande nyckeltal för Gotland

2. Kväveutsläpp till Östersjön från Gotlands avloppsanläggningar

Diagrammet visar hur stort läckaget av kväve är till Östersjön från Gotlands avloppsanläggningar. Visby reningsverk är Gotlands största reningsverk. Här renas mer än hälften av öns avloppsvatten. Från och med 2002 är verkets kväverening fullt utbyggd, vilket avspeglas i de minskade kväveutsläppen. Cirka 10 000 fastigheter på Gotland har enskilda avlopp som inte är anslutna till kommunens VA-system, dessa fastigheter står för drygt 90 ton kväve per år. Dessutom tillkommer drygt 40 ton kväve per år från mindre kommunala avloppsanläggningar.

Diagrammet visar ton kväveutsläpp (N-tot) per år från Gotlands avloppsanläggningar. Uppgifterna för Visby reningsverk är direkta mätvärden. Uppgifter om övriga kväveutsläpp från avloppsanläggningar på Gotland bygger på beräkningar. (Källa: Tekniska förvaltningen)

Fastighetsförvaltning

Modern styr- och reglerteknik för uppvärmning av lokaler har minskat uppvärmningsbehovet och det tidigare målet för sänkt energiförbrukning är nu nått. Stora ekonomiska besparingar har gjorts genom minskade uppvärmningskostnader.

Nya verksamhetsområden för VA

Miljöfrågorna, med lösning av vatten och avloppsfrågorna inom ett antal områden på ön, ges hög prioritet. En plan för långsiktig utbyggnad av VA-områden på Gotland har antagits.

Utbyggnad skall ske inom vissa bebyggelseområden under den närmaste 10-årsperioden. Arbetet har inletts med utbyggnad av en deletapp till och inom Sjalsö/Brissundsområdet.

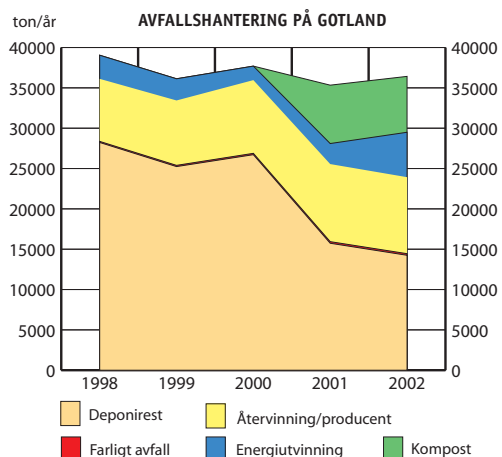
Slam från reningsverken

Slam från reningsverken får inte läggas på deponi på Gotland och avsättningen inom andra områden är starkt begränsad. Nu transporteras allt slam för vidare hantering på fastlandet. En torkanläggning som möjliggör omhändertagande på Gotland förbereds.

Stadsarkitektkontoret

Förstudier för miljökonsekvensbeskrivning görs i samtliga planer. Översiktsplanearbete avseende vindkraftutbyggnad på mellersta och norra Gotland och i havsområdet pågår. Kontoret deltar i arbetet med att bryta ner de nationella miljömålen till lokal nivå.

I arbetet med översiktsplanen "Vindkraft på mellersta och norra Gotland" har bedömning av miljöpåverkan gjorts. Byggnadsnämnden godkände under året "Råd och riktlinjer för etablering och bygglovsprövning av radiomaster, telemaster och antenner".

3. Återanvändning och återvinning av avfall

Insamling av återanvändbart och återvinningsbart avfall samt farligt avfall ökar hela tiden på Gotland. Av den avfallsmängd som har transporterats till företaget Bedminster på fastlandet under 2002 (12 263 ton) bedöms 59 % ha återvunnits eller komposterats, resterande del har gått till deponi på fastlandet. Denna kompostering är inräknad i nyckeltalet för de två år som Bedminster har varit mottagare av gotländskt avfall.

Eftersom energiutvinningen har ökat inom andelen deponerat avfall redovisas från och med i år fem kategorier: kompost, energiutvinning, återvinning genom producentansvar, farligt avfall och deponirest. Mängden deponerat avfall har minskat rejält, återvinningen och energiutvinningen ökar och mängden kompost har under Bedminsterperioden ökat något. Den alltjämt ökande insamlingen av farligt avfall syns knappt i diagrammet eftersom det rör sig om små mängder i sammanhanget.

Diagrammet visar hur det insamlade avfallet på Gotland hanteras. (Källa: Tekniska förvaltningen)

Energirådgivningen:

Energirådgivningen har under 2002 märkt en ökad efterfrågan av rådgivning. Detta kan förklaras med att ökade kostnader för el och värme gjort fastighetsägare mer energimedvetna.

Energirådgivningen har under 2002 nått ut väl till allmänheten via annonser, hemsida och lokalradion. En särskild pelletskampanj anordnades i samarbete med branschen och röntte ett stort intresse.

Energirådgivningen har även aktivt arbetat mot bygdegårdar och jordbruksföretag.

Det stigande elpriset gör att många fastighetsägare känner sig pressade att hitta alternativ till elvärme. Under slutet av året upphörde den kommunala energirådgivningen på grund av osäkerhet om kommande finansiering av tjänsten. Det är mycket viktigt att energirådgivningen återupprättas i kommunal regi om vi ska nå energimålen i kommunen.

Miljö- och hälsoskyddskontoret

Kontoret kommer att ha en central roll i genomförandet av åtgärder för att nå de nationella miljömålen på Gotland då flertalet mål ligger inom förvaltningens ansvarsområde. Förorendamark vid nedlagda och pågående verksamheter uppmärksammas alltmer. Problemet kan förväntas komma att ta allt större resurser i anspråk från miljö och hälsoskyddskontoret som, i egenskap av tillsynsmyndighet, har ansvaret för att saneringar genomförs. I övrigt är vattenfrågor en prioriterad uppgift för kontoret.

Folkhögskolan

Skolan har ett aktivt miljöarbete med en bra källsortering. Komposten fungerar mycket bra tack vare duktiga medarbetare inom vaktmästeri och kök som hittat väl fungerande rutiner för hanteringen. Upp emot 13 m³ avfall komposteras årligen till ca 3 m³ prima kompostjord som används till rabatter och park.

Åtgärder för att minska energiförbrukningen har lyckats över förväntan. Via ett nätverk av övervakande datorer som påverkas av utomhustemperatur och vindförhållanden regleras inomhusklimatet efter den användning som det specifika utrymmet har. Målet för minskad energianvändning passerades med råge under 2002.

Utbildning är av yttersta vikt för att nå framgång i miljöarbetet. Eftersom merparten av elevkåren är ny varje år ägnas varje höst tid åt miljöinformation. Under året genomfördes fyra timmar miljöinformation för personalen.

Barn- och utbildningsförvaltningen

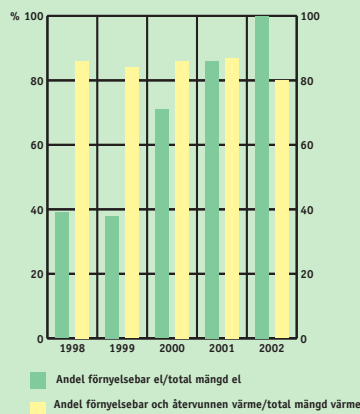
Inom skola och barnomsorg arbetar många lärare, barn och ungdomar med att få Grön Flagg, en miljöcertifiering från Häll Sverige Rent. De som redan har Grön Flagg arbetar vidare för att kunna behålla flaggan. Det är hittills 25 skolor och förskolor som är anslutna till Grön Flagg vilket har inneburit att miljötankandet med hjälp av lärare, barn och ungdomar ökat i det gotländska samhället.

Eskelhemsskola arbetar mycket aktivt med miljöarbetet. Skolan flyttar ut klassrummen två dagar i veckan till skogen och arbetar med närmiljö, byggen och matlagning. Skolan arbetar också med miljöråd, kompostering, källsortering, skolträdgård och växthus. Detta är ett av flera exempel ur barn- och utbildningsförvaltningens miljöredovisning.

Gotlands kommun som organisation

Dessa nyckeltal berör kommunens verksamheter och är därmed lättare att påverka.

ANDEL FÖRNYELSEBAR EL- OCH VÄRMEENERGI SOM ANVÄNDS INOM KOMMUNENS FÖRVALTNINGAR

4. Andelen förnyelsebar elenergi samt förnyelsebar- och återvunnen värmeenergi som används inom kommunens förvaltningar

Kommunens uppvärmningssystem utgörs av 77% fjärrvärme, 15% biobränslen och 8% olja. I fjärrvärmemixen är 84% förnyelsebar energi. Andelen förnyelsebar och återvunnen energi i kommunens värme-system uppgick därmed till 80% under 2002.

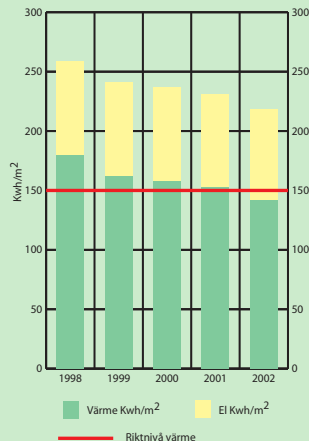
Från och med 2002 är 100% av den el kommunen köper in märkt med "BRA MILJÖVAL". Detta är resultatet av högt ställda miljökrav i samband med kommunens energiupphandlingar.

Till återvunnen energi värmeenergi räknas spillvärme från Cementa och deponigas från Visby avfallsdeponi.

Diagrammet visar andelen förnyelsebar elenergi samt andelen förnyelsebar värmeenergi som köps in till kommunens förvaltningar, %.

(Källa: Tekniska förvaltningen och GEAB)

ANVÄNDNING AV EL- OCH VÄRME PÅ FÖRVALTNINGARNA

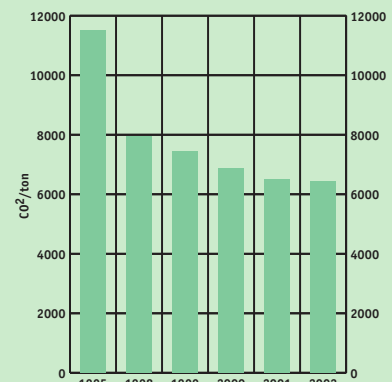
5. Användning av el och värme på förvaltningarna

I årets redovisning har vi återigen valt att titta på hur el- och värmeanvändningen ser ut i samtliga kommunens fastigheter. En vanlig kontors-, skol- eller vårdlokal ska inte behöva dra mer värme än 150 kWh/m² per år om energihushållningen är bra. Högre värden kan bero på sämre byggnader eller dåliga styr- och reglerrutiner. Av diagrammet för kommunens samtliga lokaler kan utläsas att minskningen av energianvändningen på värmesidan fortsätter i samtliga fastigheter och att vi i år för första gången kommit under 150 kWh/m².

Diagrammet visar värme- och elförbrukning per kvadratmeter och år i kommunens fastigheter. Värdena är graddagskorrigerade för att inte väderleken ska påverka resultatet.

(Källa: Tekniska förvaltningen)

KOLDIOXIDINDEX FÖR KOMMUNENS FÖRVALTNINGAR

6. Koldioxidutsläpp från kommunens verksamheter.

Utsläppen av fossilt koldioxid från kommunens förvaltningar har minskat med åren. Den största minskningen beror fortfarande på satsningar på biobränslen i fjärrvärmeproduktionen men även på ökade satsningar på pellets och fliseldning samt ökad användning av bränslesnåla leasingbilar. Som ytterligare ett exempel kan nämnas att mellan åren 1998 och 2002 har mängden inköpt eldningsolja MK3 till kommunens verksamheter minskat från 1 593 m³ till 595 m³. Observera att nyckeltalet inte ger någon exakt bild av de klimatpåverkande utsläppen utan visar en trend.

Diagrammet visar kommunens årliga utsläpp av koldioxid från fossila bränslen i ton CO₂ per år jämfört med startåret 1995 (11 500 ton), ju lägre tal desto bättre.

(Källa: Gotlands kommun och GEAB)